

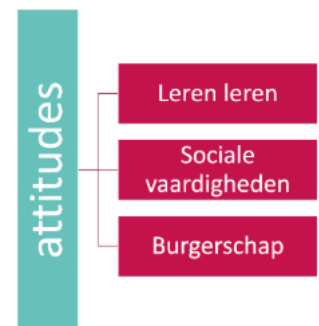

Visietekst leren leren

Inleiding

In een snel veranderende **kennismaatschappij** is het verwerven en verwerken van kennis belangrijker dan ooit (Cornford, 2002). Leren leren is een basishouding die zowel brede vorming als maatschappelijke meerwaarde oplevert. We willen leerlingen zelfstandig grip laten krijgen op vernieuwingen, hen **tools** aanreiken om **informatie te verwerken, hier kritisch mee om te gaan** en hun plek in de kennismaatschappij te veroveren. Ze kennen niet alleen feiten, maar weten ook hoe ze zich **nieuwe kennis eigen kunnen maken**. Dat betekent dat alle leerlingen een actueel en correct beeld krijgen van hun **eigen competenties**, continu kunnen werken aan **verbetering** en mentale **veerkracht** opbouwen om flexibel om te gaan met fouten, stress en verandering. Zo stimuleren we **levenslang leren** (Cornford, 2002; DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, 2018), vergroten we de **zelfredzaamheid** en bereiden we leerlingen voor op een arbeidsmarkt die vraagt naar mensen die snel kunnen bijleren en duurzaam inzetbaar zijn.

De doelenset leren leren concretiseert een onderdeel van de vakdiscipline '**attitudes**' (zie *figuur 1*) (Onderwijsdoelen, z.d.). De minimumdoelen in deze vakdiscipline splitsen we op in drie volwaardige doelensets: burgerschap, sociale vaardigheden en leren leren. De vakdiscipline leren leren maakt het onderscheid tussen **drie componenten**, namelijk **cognitieve** leerstrategieën, **metacognitieve** leerstrategieën en **motivationale** strategieën (Boekaerts, 1999). Waar de minimumdoelen van de overheid het aspect van **motivationale strategieën** niet expliciet behandelen, kiezen we er als GO! voor om in de doelenset leren leren bewust aandacht te besteden aan de uiteenlopende soorten taken waarmee leerlingen tijdens het onderwijsleerproces geconfronteerd worden. In de doelenset zit het motivationele aspect verweven aan de hand van de ABC-componenten (Vansteenkiste, 2025): zowel autonomie, als betrokkenheid en competentie krijgen hier een plaats.

Figuur 1: opsplitsing vakdiscipline 'attitudes'

Doelen

De minimumdoelen (MD) maken onderscheid tussen wat leerlingen moeten bereiken en nastreven en dit op het populatie- of individueel niveau. Voor **kleuters** zijn de doelen voor leren leren na te streven op populatieniveau (zie *figuur 2*). In het **vierde leerjaar** (L4) en het **zesde leerjaar** (L6) is het de bedoeling dat leerlingen de minimumdoelen **bereiken** op **populatieniveau**.

	Kleuter (5-6 jaar)	Vierde leerjaar (9-10 jaar)	Zesde leerjaar (11-12 jaar)
Na te streven MD populatie-niveau	- Nederlands (m.u.v. woordenschat en luisterbegrip) - Wiskunde (m.u.v. getalbegrip) - Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren		
Te bereiken MD populatie-niveau	- Nederlands: - Woordenschat - Luisterbegrip - Wiskunde: - Getalbegrip	- Nederlands - Wiskunde - Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - ICT - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren	- Geschiedenis - Aardrijkskunde - Wetenschap en techniek - Lichamelijke opvoeding - Muzische vorming - ICT - Frans - Sociale vaardigheden - Burgerschap - Leren leren
Te bereiken MD individueel niveau			- Nederlands - Wiskunde

Figuur 2: overzicht na te streven en te bereiken minimumdoelen

Opbouw

De doelenset leren leren onderbouwen we met een breed, wetenschappelijk gedragen fundament. Er zijn verschillende **kaders** gebruikt om de doelenset vorm te geven, bijvoorbeeld zelfregulerend leren (Peeters, 2022; Zimmerman, 2002), voor, tijdens en na (Pintrich, 2004), executieve functies (Diamond, 2012), de ABC-componenten (Vansteenkiste, 2025) en zeer concrete inhouden uit de Wijze lessen (Surma et al., 2025). De doelenset bevat elementen van al deze kaders en creëert zo één coherent concept zonder afhankelijk te zijn van een enkel theoretisch raamwerk. In figuur 3 vind je de opbouw van de doelenset leren leren.

Executieve functies
Zelfregulerend leren
Vakspecifieke leerstrategieën
Soorten taken

Figuur 3: opbouw doelenset leren leren

GO! doelen

De doelenset leren leren bevat ongeveer **35 procent GO! doelen**. Deze doelen werden toegevoegd voor de volledigheid en om waardevolle inzichten uit wetenschappelijke kaders te integreren in de doelenset. Er werden doelen toegevoegd over de basis executieve functies, waaronder het werkgeheugen en cognitieve flexibiliteit (LL.003-LL.005). Zaken zoals leerprofiel, leerinteresse, leerstatus (Coubergs et al., 2015) achten we zeer belangrijk omdat deze aangeven hoe leerlingen hun eigen leren in kaart kunnen brengen en hierover kunnen reflecteren (LL.065-LL.066). Het subthema 'soorten taken' is ook volledig GO! gekleurd. Deze

zijn niet terug te vinden in de minimumdoelen, maar vormen toch wel een aantal belangrijke leerlijnen.

Horizontale samenhang: binnen de doelenset

De volledige doelenset leren leren hangt samen. **Ieder doel is een tussenschakel van een groter geheel.** Bijvoorbeeld doel LL.009 over het herkennen van manieren van doorzetten is gelinkt aan doel LL.043 over het herkennen wanneer ze hulp nodig hebben. Ook de verschillende fases in het leerproces herkennen en verwoorden (LL.016-LL.017) hangt samen met manieren om het eigen leerproces weer te geven, te monitoren en te reflecteren op een leersituatie (LL.052-LL.057). Daarnaast heeft het doel over hoe plannen gemaakt worden (LL.031) ook een sterke link met het optimaal gebruiken van tijd en de taaktijd te beheren (LL.036-LL.037).

Horizontale samenhang: over doelensets heen

De doelenset leren leren heeft **een horizontale samenhang met alle andere doelensets**. In deze vakdiscipline is het echt van belang om de **transfer** te leggen van de aangeleerde kennis en vaardigheden naar de andere doelensets. Dit komt ook expliciet naar voor in de doelenset bij de doelen over vakspecifieke leerstrategieën (LL.068-LL.069). Ook andere strategieën kunnen een plaats krijgen in andere doelensets, zoals bijvoorbeeld hulp vragen, samenwerken, inzichten in de werkomgeving of doorzetten wanneer een oefening niet lukt. Specifieke linken kunnen gelegd worden bij manieren van impulscontrole (LL.001-LL.002) en het herkennen en benoemen van gevoelens bij **sociale vaardigheden** (SV.001-SV.007). Ook **wetenschappen en techniek** komt in de doelen van ‘ontwerpen en onderzoeken’ of ‘het volgen van een stappenplan’ sterk naar voor. Er is ook een sterke link tussen de doelen van **ICT** en leren leren. Deze link wordt gelegd in het **menu** leren leren (zie *vormgeving onderwijsleerproces*). De doelenset leren leren is **ondersteunend** voor alle andere doelensets.

Verticale samenhang

De doelenset leren leren is **spiraalsgewijs** opgebouwd. Dit wil zeggen dat de doelen, naarmate de tijd vordert, steeds complexer en specifiekier worden. Bijvoorbeeld bij executieve functies worden de doelen om het werkgeheugen te gebruiken geleidelijk uitgebreid en verfijnd. Eerst wordt ingegaan op stap voor stap, zich iets herinneren, herhalen en luisteren (LL.003). Later in de leerlijn wordt hier oefenen/trainen en ordenen aan toegevoegd (LL.004). Daarnaast is de leerlijn ‘zelfregulerend leren’ opgebouwd aan de hand van de voorbereidende-, uitvoerende- en reflectiefase. Ook elke taaksoort in het subthema ‘soorten taken’ is spiraalsgewijs opgebouwd (Clark & Bruner, 2010; Bruner, 2000).

Begeleiding

Voor leren leren is het van belang dat je als leraar zicht krijgt op de mate waarin leerlingen de **executieve functies** al dan niet beheersen. Daarnaast is het ook belangrijk dat het **leerprofiel, de leerstatus, de leerinteresse, de leerevolutie, de leerwinst en het leerproces** van de leerlingen in kaart gebracht worden. Wanneer je hier zicht op hebt, kan je als leraar hierop inspelen bij het vormgeven van het onderwijsleerproces.

De doelenset leren leren bevordert ook de **gelijke onderwijskansen**. Onderzoek toont aan dat alle leerlingen baat hebben bij lessen leren leren, maar dat leerlingen met een lagere sociaal economische status (SES) hier nog meer leerwinst uit halen. Hierdoor wordt de kenniskloof tussen leerlingen met een lagere SES en een hogere SES kleiner (De Boer et al., 2018).

Vormgeving onderwijsleerproces

Leren leren kan zowel in specifieke lesmomenten, als geïntegreerd in andere vakdisciplines vormgegeven worden. Het is vooral belangrijk dat leerlingen de specifieke strategieën die ze aan de hand van **EDI 2.0** hebben aangeleerd, gaan inoefenen en trainen in verschillende vakdisciplines en contexten. Leren leren krijgt een plaats in de dagelijkse klaswerking. Hiervoor kan je enerzijds gebruik maken van het menu leren leren, maar er zijn ook nog andere werkvormen. Bijvoorbeeld bij het **coöperatief leren** of het maken van **rijke en betekenisvolle taken** kunnen leerlingen kijken hoe ze tussentijdse doelen kunnen opstellen om tot een bepaald eindproduct te komen. Of ze stellen een planning op en gaan dan bekijken hoeveel tijd ze moeten voorzien voor een bepaalde taak. Belangrijk hierbij is dat leerlingen tijdens én op het einde van dit proces gaan **reflecteren** over het verloop en het eindproduct.

Bij deze doelenset speelt het aanleren van **denktaal** ook een belangrijke rol (Vandevelde et al., 2015). Dit gaat over taal om over het eigen leren te spreken, bijvoorbeeld “Wat had ik beter kunnen doen bij deze taak?” of “Ik weet niet hoe ik verder moet met deze oefening, ik vraag het aan de leraar”. Het ontwikkelen van deze denktaal kan aan de hand van **scaffolding** gebeuren. Naarmate de tijd vordert, neemt de ondersteuning telkens maar af. Het doel is om ervoor te zorgen dat leerlingen meer en meer denktaal ontwikkelen om zelfstandig hun leren te reguleren. Je kan ook differentiëren in de ondersteuning die je aanbiedt bij het ontwikkelen van die denktaal.

Je rol als leraar is bij leren leren eveneens belangrijk. Als leraar moet je je bewust zijn van je eigen sterktes en zwaktes, een reflectieve houding aannemen en het voorbeeld geven aan leerlingen in functie van leren leren. Je hebt als leraar impact op hoe de leerlingen hun leren leren ontwikkelen.

Voor verdere ondersteuning bij het vormgeven van het onderwijsleerproces kan je terecht in de **didactische fiches** en het **menu** leren leren. Het menu *Leren leren* helpt je om tijdens al je lessen meer denkstimulerende en begeleidende vragen aan je leerlingen te stellen. Het kan gezien worden als een oefenkaart die ‘over’ een andere leersituatie kan gelegd worden om de leren leren vaardigheden en kennis in te oefenen en te trainen.

Opvolging

Leren leren kan niet aan de hand van een klassieke toets opgevolgd worden, maar wel aan de hand van **observaties, gesprekken met leerlingen en een portfolio**. In alle lessen kunnen leerlingen in functie van leren leren opgevolgd worden. Bijvoorbeeld door de **denktaal** die leerlingen gebruiken te observeren: hoe evalueren ze hun eigen aanpak of welke woorden gebruiken ze om de aanpak te verwoorden? Observatie kan plaatsvinden wanneer de leerlingen samenwerken, bij gesprekken, **reflectiemomenten** of bij het gebruik van het menu leren leren. In deze momenten kan er ook gekoppeld worden naar het **geven van feed**. In een gesprek met een leerling kan je als leraar bijvoorbeeld vragen: Waar staan we? Waar willen we naartoe? En waar zijn we al gegroeid? Zo zorg je ervoor dat met opvolging via observaties,

gesprekken en gerichte feedback leren leren voor elke leerling een continu en zichtbaar
groeiproces wordt.